

ΤΜΗΜΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
Πατριαρχείο Μόσχας

«Άναγνωρίζουσα εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς ὑφ' Ἑμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ῥωσσίας...»

Π. 1	3679
31. 08	1992

Άριθμ. Πρωτ. 1202

Μακαριώτατε καί 'Αγιώτατε Πατριάρχα Μόσχας καί πάσης Ρωσσίας, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητέ καί περιπόθητε ἀδελφέ καί συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε 'Αλέξιε, τὴν 'Υμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὀπερηδίστα προσαγορεύομεν.

Εἰς ἀπάντησιν πρὸς σχετικὰ τηλεγράφημα καί γράμμα τῆς 'Υμετέρας λίαν ἡμῖν ἀγαπητῆς καί περισπουδάστου Μακαριότητος, ἐπὶ τοῦ ἀνακόψαντος προβλήματος ἐν τῇ καθ' 'Υμᾶς ἀδελφῇ 'Αγιωτάτῃ 'Εκκλησίᾳ τῆς Ρωσσίας, ὅπερ πρόβλημα ὁδήγησε τὴν 'Ιερὰν Σύνοδον αὐτῆς ὅπως προβῇ, δι' ὅσας οἶδεν αὐτῆς λόγους, εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ ἀχρι πρό τινας ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων Συνοδικῶν μέλους αὐτῆς Μητροπολίτου Κιέθου κυρίου Φιλαρέτου, ἐπιθυμοῦμεν ἵνα γνωρίσωμεν τῇ 'Υμετέρᾳ 'Αγάπῃ ἀδελφικῶς ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς 'Αγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη 'Εκκλησία ἀναγνωρίζουσα εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς ὁφ' 'Υμᾶς 'Αγιωτάτης 'Εκκλησίας τῆς Ρωσσίας ἀποδέχεται τὰ Συνοδικῶς ἀποφασισθέντα περὶ τοῦ ἐν λόγω, μὴ ἐπιθυμοῦσα τὸ παράπαν ἵνα παρέξῃ οἰανδήποτε δυσχερείαν εἰς τὴν καθ' 'Υμᾶς ἀδελφὴν 'Εκκλησίαν.

'Εν τῷ πνεύματι ἀκριβῶς τοῦτῳ εἶχομεν ἀποστείλει πρότρυτα καί τοὺς δύο ἀδελφοὺς 'Ιερώτατον Μητροπολίτην Παργάμου κύριον 'Ιωάννην καί Θεοφιλέστατον 'Επίσκοπον Ἐκοπέλου κύριον Βασίλειον, κατόπιν τῆς γενομένης ἐπισκέψεως εἰς ἡμᾶς τοῦ ἐν λόγω καθαίρεθέντος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐκ τοῦ σύνεγγυς πληροφορηθῶμεν τὰ διατρέξαντα ἐκ πρώτης χειρὸς καί πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐν προκειμένῳ παρερμηνείας. 'Ὡς ἐκ τούτου ἀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐλυπήθημεν μεγάλως διὰ τὴν οὐχὶ φιλάδελφον ὑποδοχὴν τῶν ἐν λόγω ἀντιπροσώπων ἡμῶν, πρᾶγμα ὅπερ ἀσφαλῶς ἀφείλεται εἰς πλήρη παρεξήγησιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν.

'Επὶ δὲ τούτοις περιπτυσσόμενοι τὴν 'Υμετέραν Μακαριότητα φιλήματι ἀγίῳ, διατελοῦμεν μετ' ἀναλλοιώτου ἐν Κυρίῳ ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Ὁ ἁγ. ἀδελφὸς Ἀργύροστου κς
τῆς 'Υμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Σακεδομαῖος

Άρθρο του πρωτοδιακόνου Κωνσταντίνου Μάρκοβιτς, καθηγητή της Θεολογικής Ακαδημίας Αγίας Πετρούπολεως και μέλους της Διασυνοδικής Επιτροπής της Ρωσικής Ορθόδοξου Εκκλησίας

I

Στην από 15^{ης} Οκτωβρίου 2018 Δήλωση της Ιεράς Συνόδου της Ρωσικής Ορθόδοξου Εκκλησίας (στο εξής Δήλωση της Ιεράς Συνόδου) σχετικά με την επιβουλή του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατά του κανονικού εδάφους της Ρωσικής Εκκλησίας παρατίθεται χωρίο από την από 26^{ης} Αυγούστου 1992 επιστολή του Παναγιωτάτου Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίου στον μακαριστό Πατριάρχη Αλέξιο ως απάντηση στις πληροφορίες που παρασχέθηκαν για την από 11^{ης} Ιουνίου 1992 δικαστική Πράξη της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας του Πατριαρχείου Μόσχας όσον αφορά την καθαίρεση του μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετου Ντενισένκο. Το πρωτότυπο της επιστολής φυλάσσεται στο αρχείο του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας και αποτελεί σπουδαία απόδειξη του εκ κανονικο-νομικής απόψεως αβάσιμου της από 11^{ης} Οκτωβρίου 2018 Πράξεως της Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, διά της οποίας αποδέχθηκε σε κοινωνία τον καθαιρεθέντα και αναθεματισθέντα πρώην μητροπολίτη Φιλάρετο Ντενισένκο και αναγνώρισε ως κανονικά έγκυρες τις «χειροτονίες», που τέλεσε ο ίδιος και οι συν αυτώ, ως μέλη του καταργηθέντος «πατριαρχείου Κιέβου».

Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος έχει κατ' επανάληψιν δηλώσει ότι κύρια αποστολή της διακονίας του είναι η υπεράσπιση του πρωτείου του πατριαρχικού θρόνου Κωνσταντινουπόλεως μεταξύ των άλλων Προκαθημένων των κατά τόπους Ορθόδοξων Εκκλησιών και των εξ αυτού μοναδικών προνομίων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Τούτο υποδηλώνει το δικαίωμα παρεμβάσεως και διευθετήσεως δογματικών και κανονικών στρεβλώσεων, οι οποίες προκύπτουν στις άλλες κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες, το μονομερές δικαίωμα απονομής του καθεστώτος αυτοκεφαλίας σε νεοπαγείς κατά τόπους Εκκλησίες. Επιπλέον, κατά την άποψη του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, μόνον αυτό δικαιούται να οργανώνει και να διευθύνει τις ορθόδοξες κοινότητες της «διασποράς», δηλαδή, σε εκείνες τις χώρες, οι οποίες δεν εντάσσονται στον χώρο της καθιερωμένης κανονικής ευθύνης των άλλων κατά τόπους Εκκλησιών. Κατά τη γνώμη αυτή, στην άμεση δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως πρέπει να υπάγεται ολόκληρος ο κόσμος, με εξαίρεση έναν περιορισμένο αριθμό χωρών, επί των οποίων ασκούν δικαιοδοσία οι άλλες κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες. Μολαταύτα, και επί αυτών εκτείνεται η δικαστική αρμοδιότητα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, καθόσον σε αυτό ανήκουν «δικαιώματα δικαστικά εν τῇ καθόλου Ἐκκλησία»^[1]. Το Πατριαρχείο Μόσχας αμφισβητεί αυτή τη θεωρία και θεωρεί τα προνόμια του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως «ανύπαρκτα». «Αυτές οι αξιώσεις υπό τη μορφή, υπό την οποία ασκούνται σήμερα από τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, ουδέποτε απολάμβαναν την υποστήριξη του πληρώματος της Ορθόδοξου Εκκλησίας» (Δήλωση της Ιεράς Συνόδου).

II

Το ζήτημα του περιεχομένου των δικαστικών δικαιωμάτων και του δικαιώματος του εκκλήτου του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως είναι από τα πλέον επίμαχα στο κανονικό δίκαιο. Η διαμάχη οφείλεται μεταξύ άλλων και στη διαφορά ερμηνειών σειράς ιερών κανόνων (3, 5 της Σαρδικής, 9, 17 και 28 της Δ΄ και 36 της Πενθέκτης Οικουμενικών Συνόδων). Επί του θέματος έχουν γραφθεί βιβλία και επιστημονικές μελέτες. Περί αυτού μπορούμε να διεξάγουμε ατέρμονες συζητήσεις, παραθέτοντας από την ιστορία της Εκκλησίας πληθώρα επιχειρημάτων και παραδειγμάτων τόσο «υπέρ», όσο και «κατά», λογομαχώντας για την ισχύ καθεμίας εξ αυτών των αποδείξεων. Αδιαμφισβήτητα, πρόκειται για σπουδαίο ζήτημα της θεολογικής και εκκλησιαστικής-νομικής συζήτησης. Όμως στο πλαίσιο του προβλήματος του ουκρανικού σχίσματος στερούνται νοήματος οι λογομαχίες για το εάν δικαιούτο ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος να δεχθεί την έκκλητο προσφυγή του πρώην μητροπολίτη Φιλαρέτου. Άλλωστε, δεν υπήρξε έκκλητος διαδικασία επί της υποθέσεως του Φιλαρέτου ούτε τον Οκτώβριο του 2018, αλλά ούτε και σε άλλο χρόνο.

Σκοπός του παρόντος είναι να δειχθεί η απόλυτη ασυμφωνία των πράξεων του Πατριάρχη Βαρθολομαίου με τους ιερούς κανόνες της Εκκλησίας, ακόμη και κατά την ερμηνεία με την οποία παρουσιάζονται εντός της θεωρίας των υπερορίων προνομίων^[2], η οποία θέλει τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως να έχει στην πραγματικότητα το δικαίωμα «ὅπως δέχεται ἐκκλήτους προσφυγὰς ἀρχιερέων καὶ ἄλλων κληρικῶν ἐκ πασῶν τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν» (Ἀνακοινωθέν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου από 11^{ης} Οκτ. 2018. <https://ec-patr.org/nakoinothen-gias-kai-er-s-synodoy-11-okt-2018/>).

Το αρχειοθετηθέν έγγραφο προσφέρει πειστικές αποδείξεις για να ισχυρισθεί κανείς ότι το θέμα της εκκλήτου προσφυγής του Φιλαρέτου έκλεισε επί της ουσίας από τον Πατριάρχη Βαρθολομαίο ήδη από το 1992, όταν εκείνος έγραψε: «Εἰς ἀπάντησιν πρὸς σχετικὰ τηλεγράφημα καὶ γράμμα τῆς Ὑμετέρας λῖαν ἀγαπητῆς καὶ περισπουδάστου Μακαριότητος, ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος προβλήματος ἐν τῇ καθ' Ὑμᾶς ἀδελφῇ Ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρωσσίας, ὅπερ πρόβλημα ὀδήγησε τὴν Ἱερὰν Σύνοδον αὐτῆς ὅπως προβῆ, δι' οὗς οἶδε αὐτὴ λόγους εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ ἄχρι προτινὸς ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων Συνοδικοῦ μέλους αὐτῆς Μητροπολίτου Κιέβου κυρίου Φιλαρέτου, ἐπιθυμοῦμεν ἵνα γνωρίσωμεν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἀγάπῃ ἀδελφικῶς ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀναγνωρίζουσα εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς ὑφ' Ὑμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας ἀποδέχεται τὰ Συνοδικῶς ἀποφασισθέντα περὶ τοῦ ἐν λόγω, μὴ ἐπιθυμοῦσα τὸ παράπαν ἵνα παρέξῃ οἰανδήποτε δυσχέρειαν εἰς τὴν καθ' Ὑμᾶς ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν». Παρ' ὅλον που ἡ δίκη ενός ἀρχιερέα, ἔστω καὶ γηραιότερου, ἀποτελεῖ εσωτερικὴ υπόθεση κάθε Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὁ μακαριστὸς Πατριάρχης Ἀλέξιος Β΄ ἀπέστειλε ἐπίσημες ἀνακοινώσεις σχετικὰ με τὴ δικαστικὴ Πράξη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας στον Πατριάρχη Βαρθολομαίο καὶ τους Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων καθὼς καὶ στους ἄλλους Προκαθημένους των κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Στὴν Εγκύκλιο των Πατριαρχῶν τῆς Ανατολῆς τοῦ 1848 ἀναφέρεται ὅτι ὑπάρχει ἔθιμο ὅταν οἱ Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων «εἰς τὰ παραδόξως συμπεσόντα καὶ δυσδιευθέτητα γράφουσιν εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως», ἀποτεινόμενοι σε αὐτὸν γιὰ «ἀδελφικὴν σύμπραξιν», «ἀλλ' αὕτη ἡ ἀδελφικὴ συνδρομὴ, ἔν γε τῇ χριστιανικῇ πίστει, οὐ πωλεῖται διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ» (κεφ. 14). Ταυτοχρόνως με τὴν ἀνακοίνωση ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας, τὴν ἴδια ἀκριβῶς στιγμὴ ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος δέχεται τὴν προσφυγὴ ἀπὸ τὸν καθαιρεθέντα πλέον μητροπολίτη Φιλάρετο^[3]. Επιπλέον, μετὰ τὴν καθαίρεσή του ὁ Φιλάρετος αυτοπροσώπως ἀφίχθη γιὰ ἀκρόαση στον Πατριάρχη Βαρθολομαίο, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ τελευταῖος πληροφορεῖ ὁ ἴδιος στὴν ἐπιστολὴ του. Προτοῦ ἀναγγεῖλει ἐκ μέρους τῆς Ἁγίας του

Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας τη συμφωνία του για τα αποφασισθέντα της Συνόδου της Μόσχας και την αναγνώριση εις το ακέραιο της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ρωσικής Εκκλησίας, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος απέστειλε στο Κίεβο τον κορυφαίο θεολόγο και πεπειραμένο ιεράρχη μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα και τον επίσκοπο Βσέβολοντ Κολομίτσεφ-Μαϊντάνσκι, ιεράρχη της «Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας στις ΗΠΑ», η οποία υπάγεται στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Επομένως, η απόφασή του να αποδεχθεί την καθαίρεση του Φιλαρέτου ήταν μετρημένη και μελετημένη.

III

Οι πρώτες αποφάσεις σχετικά με τη διαδικασία εφέσεως εμπεριέχονται στους κανόνες της εν Αντιοχεία Τοπικής Συνόδου, η οποία κατά παράδοσιν σχετίζεται με τη «Σύνοδο Εγκαινίων» του Domus Aurea, μιας μεγαλοπρεπούς βασιλικής, η οποία οικοδομήθηκε στην Αντιόχεια (6 Ιανουαρίου 341).

Σύμφωνα με αυτούς τους κανόνες, κληρικός, ο οποίος καταδικάσθηκε από τον οικείο αυτού επίσκοπο έχει δικαίωμα να καταθέσει έφεση στη Σύνοδο επισκόπων της μητροπόλεως, όπου «άπαντήσας άπολογήσεται, πείσας τε τήν σύνοδον, κατεδέξοιτο έτέραν άπόφασιν» (καν. 6). Επίσκοπος ή κληρικός, ο οποίος καθαιρέθηκε από τη Σύνοδο επισκόπων, «δέον επί μείζονα επισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καί, ά νομίζει δίκαια έχειν, προσαναφέρειν πλείοσιν έπισκόποις, καί τήν παρ' αύτών έξέτασίν τε καί έπίκρισιν έκδέχεσθαι» (καν. 12). Η συνοδική κρίση της Συνόδου επισκόπων μιας διοικήσεως δεν εκκαλείται (καν. 15). Οι Σύνοδοι επισκόπων υπό την προεδρία μητροπολίτη πρέπει να διεξάγονται δύο φορές τον χρόνο, όπου και να επιλύονται από κοινού όλες οι δικαστικές υποθέσεις (καν. 20).

Το 343 πραγματοποιήθηκε στη Σαρδική (στη σημερινή Σόφια της Βουλγαρίας) η Τοπική Σύνοδος, όπου συμμετείχαν επίσκοποι της Δυτικής αυτοκρατορίας. Αρχικώς εκεί προβλεπόταν η διεξαγωγή της Οικουμενικής Συνόδου, αλλά οι επίσκοποι της Ανατολής, μολυσμένοι από τον Αρειανισμό, διχάσθηκαν και συγκάλεσαν τη σύνοδο στη Φιλιππούπολη. Επομένως, στους κανόνες της Συνόδου αναφέρεται ο επίσκοπος Ρώμης Ιούλιος, αλλά «Τά μέντοι όρισθέντα περι τού Πάπα, έκληπτέον καί εις τόν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, διά τò επί πᾶσι όμοίως καί τούτον τῷ πάπα τιμηθῆναι υπό διαφόρων κανόνων» (Βαλσαμών Θεόδωρος, Ερμηνεία του 3^{ου} καν. της εν Σαρδική Συνόδου). Στους κανόνες 3, 4, 5 και 14 οι πατέρες της Συνόδου διατύπωσαν την κανονική διαδικασία της εκκλήτου, η οποία ακολουθείτο σε περιπτώσεις καθαιρέσεως επισκόπων και λοιπών κληρικών από τις περιφερειακές συνόδους. Ο καθαιρεθείς από τη σύνοδο επίσκοπος ή κληρικός είχε δικαίωμα να εκκαλέσει την υπόθεση στον επίσκοπο Ρώμης και να του παρουσιάσει αποδείξεις της αθωότητάς του. Στον Πάπα αποδιδόταν το δικαίωμα της αρχικής εκτιμήσεως του δικαίου της καταδίκης— «εί δέ έξαρκείν νομίζοι πρòς τήν τού πράγματος έπίγνωσιν καί άπόφασιν τού έπισκόπου, ποιήσει όπερ άν τῆ έμφρονεστάτη αύτου βουλή καλώς έχειν δόξη» (καν. 5). «Εί δέ μη συστήναι δύναται τοιούτον αύτου είναι τò πρᾶγμα, ως παλινδικίας χρήζειν, τὰ άπαξ κεκριμένα μη αναλύεσθαι, τὰ δέ όντα, βέβαια τυγχάνειν» (καν. 3). Εάν ο επίσκοπος Ρώμης «δίκαιόν τε είναι νομίση ανανεώσασθαι αύτου τήν έξέτασιν τού πράγματος, γράφειν τούτοις τοίς έπισκόποις καταξίωση τοίς άγχιστεύουσι τῆ έπαρχία, ίνα αύτοί έπιμελῶς καί μετὰ άκριβείας έκαστα διερευνήσωσι, καί κατὰ τήν τῆς άληθείας

πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν» (καν. 5). Με άλλα λόγια, κατόπιν παραστάσεως του επισκόπου Ρώμης η υπόθεση επανεκδικάζεται από την ίδια Σύνοδο, η οποία εξέδωσε την αρχική καταδίκη, αλλά σε διευρυμένη πλέον μορφή. Ο Πάπας είχε δικαίωμα να διορίσει επιπρόσθετους συνέδρους από τους επισκόπους των όμορων επαρχιών καθώς και να αποστείλει λεγάτους από πρεσβυτέρους της Ρώμης. Το 1992 ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος δέχθηκε την καθαίρεση του Φιλαρέτου ως νόμιμη και δεν έκρινε απαραίτητο να προχωρήσει επίσημα με τη διαδικασία της εκκλήτου, επομένως αναγνώρισε ότι η υπόθεση δεν απαιτεί επανεξέταση.

Επιπλέον, ο 4^{ος} κανόνας της εν Σαρδική Συνόδου διατάζει εάν ο καθαιρεθείς επίσκοπος προτίθεται να ασκήσει το δικαίωμα της εκκλήτου, ο θρόνος του θα πρέπει να μένει κενός έως ότου ολοκληρωθεί οριστικά η διαδικασία επί της υποθέσεώς του. Όπως είναι γνωστό, ο Αγιώτατος Πατριάρχης Βαρθολομαίος αναγνώρισε την εκλογή του μακαριστού μητροπολίτη Κιέβου και πάσης Ουκρανίας Βλαδιμήρου Σαμποντάν ως Προκαθημένου της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας και το 2014 του Μακαριωτάτου μητροπολίτη Ονουφρίου Μπερεζόφσκι. Το εν λόγω γεγονός, καθώς και το ότι ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος δεν έκρινε σκόπιμο να προχωρήσει επίσημα τη διαδικασία της εκκλήτου, αποδεικνύει ότι εκείνο το διάστημα ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως συμφωνούσε ότι η υπόθεση του Φιλαρέτου δεν χρήζει επανεξετάσεως.

IV

Οι πατέρες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου στην 15^η συνεδρία τους (στις 31 Οκτωβρίου του 451) ενέκριναν 28 κανόνες, μεταξύ των οποίων οι δύο, και συγκεκριμένα ο 9^{ος} και ο 17^{ος}, ορίζουν τη γενική τάξη του εφετείου για την Εκκλησία στο ανατολικό τμήμα της Αυτοκρατορίας. Ο 9^{ος} κανόνας αναφέρει: «Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχει, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια μὴ κατατρεχέτω, ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἢ γοῦν, γνώμη αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν ἀμφοτέρω τὰ μέρη βούλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθω· εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. Εἰ δὲ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχει πρὸς τὸν ἴδιον, ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω τὸν ἑξαρχὸν τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω». Ο 17^{ος} κανόνας, ο οποίος ασχολείται με τις εδαφικές διαφορές μεταξύ επισκόπων, επαναλαμβάνει την εν λόγω διάταξη: «Εἰ δὲ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω, καθὰ προεῖρηται». Με τον τρόπο, με τον οποίο οι κανόνες της Σαρδικῆς ἀπένειμαν στον επίσκοπο Ρώμης το μονοπρόσωπο δικαίωμα να δέχεται εκκλήτους προσφυγές, αλλά όχι και να εκδίδει τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις επί των εφέσεων, έτσι και οι κανόνες της Χαλκηδόνας χορηγούν στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως το δικαίωμα να δέχεται εκκλήτους προσφυγές προς εξέταση, αλλά όχι και προσωπικό δικαίωμα του εκδικάζειν. Όλες οι δικαστικές υποθέσεις εξετάζονταν στις Συνόδους των επισκόπων υπό την προεδρία είτε μητροπολίτη, είτε ἐξάρχου τῆς διοικήσεως, δηλαδή του Πατριάρχη, του πρώτου. Ο τίτλος ἐξάρχου τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως προσφωνεῖτο ο αρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας Δόμνος^[4]. Η Σύνοδος της Χαλκηδόνας επικύρωσε νομικά την πρακτική να εκδικάζονται οι δικαστικές υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων και των εκκλήτων προσφυγών, από την «ἐνδημοῦσα σύνοδο» (δηλ. τη διαρκή σύνοδο) (βλ. Πράξις 4, Δ΄ Οικουμενικῆς Συνόδου σχετικά με τους Φώτιο Τύρου και Ευστάθιο Βηρυτού). Ο διακεκριμένος Γερμανός ιστορικός του κανονικού δικαίου Κ. Γκεφέλε σχολίασε την καταληκτικὴ φράση του 9^{ου} κανόνα της Χαλκηδόνας ως εξής:

«Το μυστηριώδες μέρος του κανόνα μας δύναται να εξηγηθεί υπό την ακόλουθη έννοια. Στην Κωνσταντινούπολη πάντοτε ευρίσκονταν πολλοί επίσκοποι από τα πιο διαφορετικά μέρη, οι οποίοι κατέφθαναν εκεί για να επιλύσουν τις διαφορές τους ενώπιον του δικαστηρίου του αυτοκράτορα. Ο τελευταίος συχνά προωθούσε τις υποθέσεις των προς εξέταση από τον επίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως, ο οποίος μαζί με τους «ένδημοῦντες» εκείνη τη στιγμή επισκόπους από διαφορετικές επαρχίες διεξήγαγε τη σύνοδο ενδημούσα»^[5].

Πράγματι η «σύνοδος ενδημούσα» υπό την προεδρία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως ως όργανο της εκκλησιαστικής δικονομίας είχε υπερόρια αρμοδιότητα και δεχόταν προς εκδίκαση δικαστικές διαφορές επισκόπων και κληρικών από διάφορα μέρη της Ανατολικής Αυτοκρατορίας. Κατά την μεταεικονομαχική περίοδο η «σύνοδος ενδημούσα» υποκαθιστά στην πράξη τις Οικουμενικές Συνόδους, οι οποίες για γνωστούς ιστορικούς λόγους κατέστη αδύνατο να συγκαλούνται υπό την παλαιά τους μορφή. Όπως θεωρεί ο έγκριτος Έλληνας ιστορικός του κανονικού δικαίου καθηγητής Σπυρίδων Τρωιανός «με την πάροδο του χρόνου η «σύνοδος ενδημούσα» επεκτείνει τη δικαιοδοσία της ακόμη και στις υποθέσεις άλλων Πατριαρχείων και όχι μόνον του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Έτσι, επιπροσθέτως προς τους μητροπολίτες, αρχιεπισκόπους και υψηλόβαθμους πατριαρχικούς αξιωματούχους συμμετείχαν επίσης συχνά στη σύνοδο και άλλοι: μητροπολίτες άλλων Πατριαρχείων, ακόμη και Πατριάρχες, εάν ευρίσκονταν στην πρωτεύουσα. Ένας άλλος παράγοντας, που συνέδραμε στην αναβάθμιση ήταν ότι μετά την επιδρομή των Αράβων πολλοί επίσκοποι των εδαφών των Πατριαρχείων της Ανατολής, τα οποία είχαν καταληφθεί από επιδρομείς, δεν μπορούσαν να είναι εγκατεστημένοι στους θρόνους τους και διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη. Ο 18^{ος} κανόνας της Πενθέκτης Συνόδου, επικαλούμενος την εν λόγω κατάσταση, επέτρεπε την «προσωρινή» έλλειψη αυτών των επισκόπων από τις Εκκλησίες τους. Αδιαμφισβήτητα, σε μεμονωμένες περιπτώσεις, όταν πλήθος επισκόπων από άλλα Πατριαρχεία συμμετείχαν στη Σύνοδο, δεν ήταν εύκολο να προσδιορισθεί, εάν ήταν μια κανονική «σύνοδος ενδημούσα», ή είχε χαρακτήρα εκτάκτου Συνόδου. Εν πάση περιπτώσει, λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις περιστάσεις, δεν είναι δύσκολο να βρεθεί εξήγηση γιατί οι ενδημούσες σύνοδοι κατέλαβαν τη θέση των Οικουμενικών Συνόδων ως ανώτατο διοικητικό όργανο στην Εκκλησία».^[6] Ακριβώς για τον λόγο ότι προσκαλούνταν να συμμετάσχουν στις πατριαρχικές ενδημούσες συνόδους προκαθήμενοι και επίσκοποι από άλλα Πατριαρχεία, καθώς και εξαιτίας της εγγύτητας προς τον αυτοκράτορα, του οποίου οι νόμοι και η εξουσία επεκτείνονταν ευρύτατα στους τομείς της εκκλησιαστικής ζωής, στην όψιμη βυζαντινή εποχή αυτές οι συνελεύσεις αποτελούσαν φωνή ολόκληρης της Εκκλησίας της αυτοκρατορίας. Όμως, στην εποχή μας η Πατριαρχική Σύνοδος του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως εκπροσωπεί μόνον την Τοπική αυτού Εκκλησία. Στις εργασίες της δεν προσκαλούνται επίσκοποι είτε εκπρόσωποι των άλλων κατά τόπους Εκκλησιών, επομένως και η δικαιοδοσία της δεν μπορεί να επεκτείνεται πέραν των ορίων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Βάσει της σύγχρονης αρχής του αυτοκεφάλου, γράφει ο μητροπολίτης Ιωάννης Ζηζιούλας, «η Ορθόδοξη Εκκλησία σε κάθε χώρα διοικείται από την οικεία αυτής Σύνοδο, χωρίς ουδεμία παρέμβαση από πλευράς οποιασδήποτε άλλης Εκκλησίας».^[7] Συνεπώς, ισοδύναμο «αντίστοιχο» της όψιμης βυζαντινής «ένδημούσης συνόδου» θα μπορούσαμε να θεωρούμε τις Συνάξεις Προκαθημένων και ιεραρχών των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών υπό τη μορφή της Πανορθόδοξου Διασκέψεως υπό την προεδρία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, εάν τέτοιες διεξάγονταν επί τακτικής βάσεως. Ως εκ τούτου οφείλουμε να ενθυμηθούμε ότι τον Μάιο του 2005 ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος συγκάλεσε Πανορθόδοξη Σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη επί του ζητήματος του εκπτώτου Πατριάρχη Ιεροσολύμων Ειρηναίου. Θα ήταν πολύ λογικό κατά τον ίδιο τρόπο να εξετάζεται η δικαστική υπόθεση ιεράρχη, ο οποίος προτού καθαιρεθεί ήταν έχων τα πρωτεία μητροπολίτης σε μια εκ των μεγαλύτερων ορθοδόξων χωρών του κόσμου.

Η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία απορρίπτει την κανονική ισχύ των χειροτονιών και άλλων μυστηρίων, τα οποία τέλεσε ο Φιλάρετος, καθώς και οι συν αυτώ από το πρώην «Πατριαρχείο Κιέβου», οι οποίοι συγκροτούν την πλειονότητα της «ιεραρχίας» και του «κλήρου» της λεγόμενης Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας, συμπεριλαμβανομένου και του επικεφαλής της «μητροπολίτη Επιφανίου», ακολουθώντας τη λογική των δικαστικών πράξεων των Ιερών Συνόδων της Ιεραρχίας στη Μόσχα τα έτη 1992 και 1997. Ο Φιλάρετος εκθρονίσθηκε και καθαιρέθηκε και στη συνέχεια αναθεματίσθηκε. Συνεπώς, και οι ακόλουθοί του δεν μπορούν να αναγνωρίζονται ως αξιωθέντες της χάριτος της ιεροσύνης. Η Εκκλησία δύναται να τροποποιήσει είτε να ανακαλέσει τις δικαστικές πράξεις σχετικά με σχισματικούς, έχοντας ως γνώμονα την αρχή της οικονομίας (επιείκειας), μόνον στην περίπτωση της μετανοίας και της συμφιλιώσεώς τους. Ωστόσο το δικαίωμα αυτό ανήκει μόνον στην Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας εκείνης της Τοπικής Εκκλησίας, εκ της οποίας αποσχίσθηκε η σχισματική κοινότητα («Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων... ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατείτω ἡ γνώμη, κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα, τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἑτέρων μὴ προσέσθαι» (κανὼν 5 τῆς Α΄ Οικ. Συν. βλ. ἐπίσης τὸν 32^ο κανόνα τῶν Αποστόλων, τὸν 6^ο κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου). «Ἡ Σύνοδος τῆς Εκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔχει κανονικὰ δικαιώματα γιὰ νὰ αἰρεῖ δικαστικὲς αποφάσεις, εὐλημένες ἀπὸ τὴν Ιερά Σύνοδο Ιεραρχίας τῆς Ρωσικῆς Ορθοδόξου Εκκλησίας» αναφέρεται στὴν παρατεθείσα ἀνωτέρω Δήλωση τῆς Ιεράς Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ορθοδόξου Εκκλησίας. Στὴν πραγματικότητα ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐτε φρόντισε καν νὰ δηλώσει τὴν «ἄρση» αὐτῶν τῶν αποφάσεων. Τὴν ἀγνόησε ὡς κάτι που δὲν ἔχει οὔτε τὴν παραμικρὴ σημασία, κρίνοντας ὡς ἐπαρκὴ βάση γιὰ τὴν «ἀποκατάσταση» τῶν σχισματικῶν μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι βρέθηκαν σὲ σχίσμα «ὄχι διὰ δογματικὸς λόγους». Τὸ σχίσμα «διὰ δογματικὸς λόγους» ἀποκαλεῖται αἵρεση. Τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας δὲν κατηγόρησε οὔτε τὸν Φιλάρετο, ἀλλὰ οὔτε τοὺς υποστηρικτὲς του γιὰ αἵρεση. Ὁμως ἀραγε ἡ ἐπιθετικὴ σχισματικὴ δραστηριότητα, τὴν ὁποία ἀνέπτυξε τὸ «Πατριαρχεῖο Κιέβου» ὄχι μόνον στὴν Ουκρανία, τὴ Ρωσία καὶ τὴ Μολδαβία, δηλαδὴ ἐντὸς τῶν κανονικῶν ορίων τῆς Ρωσικῆς Ορθοδόξου Εκκλησίας, ἐνῶ κατὰ διαστήματα παρενέβη στα ὅρια ἄλλων κατὰ τόπους Εκκλησιῶν, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Σερβίας, τῆς Βουλγαρίας, δὲν ἀποτελεῖ βαρὺ ἀμάρτημα καὶ ἐγκλημα κατὰ τῆς ἐνότητος τῆς Εκκλησίας τοῦ Χριστοῦ;

Τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως διακηρύσσει ὅτι σκοπὸς ὅλων τῶν ενεργειῶν του, στὶς ὁποῖες προβαίνει στὴν Ουκρανία, εἶναι ἡ θεραπεία τοῦ σχίσματος καὶ ἡ ἐπίτευξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος. Ωστόσο στὴν πραγματικότητα ὁδήγησαν μόνον στὴν ὀξυνση τῶν θρησκευτικῶν ἀντιθέσεων. Μέχρι τὸ 2018 τὸ σχίσμα εἶχε κατ' ἐξοχὴν περιφερειακὸ χαρακτήρα. Ἀλλὰ τῶρα σημειώθηκε διάσπαση μετὰ τῶν κατὰ τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιῶν καὶ ἐντὸς ὁρισμένων ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἐνέργειες, στὶς ὁποῖες προέβη ἡ Κωνσταντινούπολη, ὄχι μόνον ἀντιτίθενται στὶς κανονικὲς ἀρχές, ἐπὶ τῶν ὁποίων στὸ διάβα τῶν αἰῶνων ἐδράζεται ἡ ζωὴ τῆς Εκκλησίας, ἀλλὰ ἀντιφάσκουν πρόδηλα καὶ με τὸν διακηρυχθέντα σκοπὸ περὶ «θεραπείας τοῦ σχίσματος». Πρῶτον, ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἐπέλεξε τὸ ὑψος τοῦ δικτάτορα ἐναντι τοῦ Προκαθημένου καὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς κανονικῆς Ουκρανικῆς Ορθοδόξου Εκκλησίας, ἀγνοώντας πλήρως τὶς ἀπόψεις, τὶς πεποιθήσεις, τὶς γνώμες καὶ τὴ βούλησή τους. Δεύτερον, ὁ Πατριάρχης ἐξανάγκασε τοὺς κανονικοὺς ἐπισκόπους, παρά τὴν ποιμαντικὴ καὶ χριστιανικὴ τους συνείδηση νὰ ἀποδεχθῶν σὲ ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα καὶ νὰ ἐνωθῶν σὲ μιὰ νέα «Τοπικὴ ἐκκλησία» με ὅσους οἱ ἴδιοι ἐπίσκοποι δικαίως θεωροῦν ἀμετανόητους σχισματικοὺς-αὐτοχειροτόνητους, οἱ ὁποῖοι δὲν διαθέτουν τὴν χάρη τῆς ιεροσύνης. Καὶ αὐτὴ ἡ στάση θεμελιώνεται ἐπὶ τῆς δικαστικῆς ἐτυμηγορίας τῆς Ιεράς Συνόδου τῆς Ιεραρχίας τῆς Ρωσικῆς Ορθοδόξου Εκκλησίας, τῆς ὁποίας ἡ ἰσχύς ἐπικυρώθηκε ἐπισημῶς ἀπὸ

τον ίδιο τον Πατριάρχη Βαρθολομαίο και ουδέποτε ανακλήθηκε αυτή η επικύρωση.

VI

Ολοκληρώνοντας οφείλουμε να διατυπώσουμε τις σύντομες θέσεις, που προκύπτουν εκ των προαναφερθέντων.

1. Βάσει των κανόνων 3 και 5 της Συνόδου Σαρδικής η εγγράφως επιβεβαιωθείσα συμφωνία με τον ορισμό της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας του Πατριαρχείου Μόσχας και η άρνηση διεξαγωγής της εκκλήτου διαδικασίας για την υπόθεση του Φιλαρέτου πρέπει να θεωρείται ως επίσημη έγκριση της δικαστικής πράξεως εκθρονίσεως και καθαιρέσεως του Φιλαρέτου. Εάν ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος το 2018 αποφάσισε να αναγνωρίσει την προσωπική του απόφαση ως εσφαλμένη, θα έπρεπε, σύμφωνα με τους ίδιους κανόνες, να καλέσει την Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας του Πατριαρχείου Μόσχας να διεξάγει εκ νέου δικαστική διαδικασία επί της υποθέσεως και να ορίσει, εάν επιθυμούσε, τους δικούς του εκπροσώπους για συμμετοχή στη Σύνοδο. Είτε να συγκαλέσει Πανορθόδοξο Σύνοδο κατ' αναλογία εκείνης στην υπόθεση του Πατριάρχη Ειρηναίου.

2. Όπως διακηρύχθηκε στο από 11^{ης} Οκτωβρίου 2018 Ανακοινωθέν, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως έχει κανονικά προνόμια «ὅπως δέχεται ἐκκλήτους προσφυγὰς ἀρχιερέων καὶ ἄλλων κληρικῶν ἐκ πασῶν τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν» βάσει των κανόνων 9 και 17 της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Όμως δύναται να εκδίδει δικαστικές αποφάσεις επί προσφυγών μόνον Σύνοδος υπό την προεδρία του Πατριάρχη, έχουσα τη σχετική δικαιοδοσία. Κατά τη βυζαντινή εποχή τέτοια Σύνοδος ήταν η «σύνοδος ἐνδημοῦσα» και η δικαιοδοσία της αναγνωριζόταν σε όλο το έδαφος της αυτοκρατορίας και επίσης επικυρωνόταν από την αυτοκρατορική εξουσία. Η δικαιοδοσία της σημερινής Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως δεν επεκτείνεται επί άλλων Τοπικών Εκκλησιών. Επιπλέον, η διαδικασία εκκλήτου προσφυγής είναι αδύνατη χωρίς την παρουσία και τις καταθέσεις των δικαστών, οι οποίοι προηγήθηκαν και εξέδωσαν την προηγούμενη καταδικαστική ετυμηγορία και άνευ συμφώνου γνώμης επί της νέας αποφάσεως του Προκαθημένου εκείνης της Τοπικής Εκκλησίας, στην οποία υπάγεται ο πρώην καταδικασθείς.

3. Οι δικαστικές πράξεις των Ιερών Συνόδων της Ιεραρχίας των ετών 1992 και 1997 εξακολουθούν να διατηρούν την νομική ισχύ τους, διότι ουδέποτε ήρθαν κατά νόμιμο τρόπο. Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος επιχείρησε να εξαναγκάσει την ιεραρχία της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας να δεχθεί σε κοινωνία σχισματικούς, οι οποίοι δεν έχουν κανονικά έγκυρες χειροτονίες και μυστήρια. Επομένως, αυτές οι ενέργειες δικαίως αξιολογούνται ως ωμή παραβίαση των ιερών κανόνων της Εκκλησίας και αντιφάσκουσες στη χριστιανική συνείδηση.

Σε μια από τις επιστολές του με αποδέκτη τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Αναστάσιο ο Άγιος

Λέων ο Μέγας, ήλεγχε τους επισκόπους, οι οποίοι κάνουν τον προϊστάμενο των συναδέλφων τους ως εξής: «Όσοι “τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ” (Φλπ. 2. 21)... ευρίσκουν ικανοποίηση στο να προϊστάναται με ἔπαρση και ὄχι να συμβουλευόναται με τους υφισταμένους (consulere subditis placet)· εἶναι φουσκωμένοι ἀπὸ την υπερηφάνειά τους, διότι εκείνο, που καθιερώθηκε για τη διαφύλαξη της ομόνοιας (δηλ. η αρχή του πρωτείου), σήμερα υπηρετεῖ τον διχασμό» (Ep. XIV. I. PL. 54.I Col. 669). Ἀκόμη και στην περίπτωση, ὅπου λόγος γίνεται για τις σχέσεις μεταξύ του πρώτου (primus) επισκόπου και των επισκόπων, οι οποίοι υπάγονται στην ἄμεση δικαιοδοσία του, αυτές οι σχέσεις πρέπει να οικοδομοῦνται βάσει του ἀδελφικού σεβασμοῦ ἐναντι των ιεραρχικῶν δικαιωμάτων, της αξιοπρέπειας και της ελευθερίας. Ἐδῶ ἐδράζεται η αρχή της συνοδικότητας. Πολύ περισσότερο η ευαισθησία και ο αμοιβαῖος σεβασμός ἐναντι των ιεραρχικῶν δικαιωμάτων πρέπει να καθορίζουν τις αμοιβαίες σχέσεις των ιεραρχῶν, οι οποίοι δεν συνδέονται μεταξύ τους ως προς την δικαιοδοσία.

Στη σύγχρονη διάρθρωση της Οικουμενικῆς Ἐκκλησίας ως κοινότητας των κατὰ τόπους Ὀρθόδοξων αυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, το πρωτεῖο του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως θα εδύνατο να αναγνωρίζεται ὄχι μόνον ως πρωτεῖο τιμῆς φιλω τῷ τίτλῳ, ἀλλά και ως ηθικό πρωτεῖο αυθεντίας, που ἐδράζεται ἐπὶ του φυσικού σεβασμοῦ της ἀρχαίας κανονικῆς παραδόσεως της Ἐκκλησίας και της ιστορίας των 1700 ἐτῶν του πατριαρχικού θρόνου της Πόλεως, την οποία οικοδόμησε ο μέγας Ἰσαπόστολος Αυτοκράτορας. Θα εδύνατο, ἐάν ο ἴδιος σημερινός Προκαθήμενος της Κωνσταντινουπόλεως δεν υπονόμει αυτή την αυθεντία και τον σεβασμό.

[1] Φωτιάδης Ἐμμανουήλ, «Ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς ἄρθρου», Ὀρθοδοξία. 23. Ἀθήναι, 1948, σ. 216.

[2] Λεπτομερεῖς πληροφορίες για τη θεωρία των υπερορίων προνομίων του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκτίθενται στη μελέτη: Alexander G. Dragas. The Constantinople and Moscow Divide. Troitsky and Photiades on the Extra-Jurisdictional Rights of the Ecumenical Patriarchate. Θεολογία τ. 884 (2017). 135-190.
https://www.academia.edu/36576195/The_Constantinople_and_Moscow_Divide_Troitsky_and_Photiades_on_the_Extra_Jurisdictional_Rights_of_the_Ecumenical_Patriarchate

[3] Κατὰ τον ἐπίσκοπο Χριστουπόλεως Μακάριο και νυν ἀρχιεπίσκοπο Αυστραλίας, την περίοδο 1992-2018 ο Φιλάρετος υπέβαλε ἑξὶ προσφυγές στον Πατριάρχη Βαρθολομαῖο (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2561256-episkop-makarios-hristopolskij-pomicnik-patriarha-varfolomia.html>)

[4] Πράξις 14^η, της Δ΄ Οικ. Συνόδου. (J. D. Mansi. Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio v.7. 1762, p. 347)

^[5] Hefele Charles Joseph. A History of the Councils of the Church, from the Original Documents. Vol III. Edinbourg 1883, p. 396

^[6] Spiros Troianos. Patriarchal and Synodical Acts of the Tenth and Eleventh Centuries. Сборник. The History of Byzantine and Eastern Canon Law to 1500. Washington 2012, p. 164.

^[7] Being as Communion. St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, NY, 1985. ISBN 0-88141-029-2.

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/articles/87853/>